

INTELEKTUALNA SVOJINA

1,00

PREGLED REALIZACIJE PREPORUKA BK

Preporuke:	Prvobitno date u BK:	Značajan napredak	Određeni napredak	Bez napretka
Omogućiti potpunu digitalnu komunikaciju sa Upravom carina.	2020			√
Izmeniti Zakon o žigovima u smislu isključenja potrebe dostavljanja originalne dokumentacije kada se ona podnosi elektronski (primera radi, originalnih primeraka prioriternih uverenja). Prilikom tih promena izvršiti promenu i odredbe koja reguliše iscrpljenje prava.	2021			√
Po uzoru na EUIPO-v portal, omogućiti veću transparentnost u online registru žigova, tako što će trećim licima biti vidljivo da li su u nekom predmetu podneti prigovori ili zahtevi za prestankom važenja određenog žiga.	2022			√
Visokotehnološki kriminal:				
Državni organi bi trebalo da povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.	2020			√
Vlada treba da obezbedi više resursa za sudove, tužilaštva i policijske jedinice, koje se bave visokotehnološkim kriminalom.	2020			√
Usvojiti nove izmene Zakona o autorskom i srodnim pravima u pogledu televizijskog prenosa i retransmisije, u skladu sa izmenama EU SatCab direktive, usvojene 2019. godine.	2020			√
Izмене Zakona o krivičnom postupku, kao i povezanih procesnih zakona, kako bi se uneli efikasniji instrumenti za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.	2018			√

STANJE

Zakonodavni okvir koji reguliše intelektualnu svojinu uglavnom se sastoji od materijalnih zakona donetih 2009. godine i kasnije. U prethodnih par godina došlo je do izmena u oblastima autorskih prava, patenata, žigova i topografije poluprovodničkih proizvoda. Krajem 2021. godine usvojene su izmene i dopune Zakona o patentima, a sredinom iste godine je donet novi Zakon o zaštiti poslovne tajne. Izmene u zakonodavstvu odražavaju dalje približavanje zakona pravilima koja su postavljena u odgovarajućim međunarodnim konvencijama, Sporazumu o trgovinskim aspektima prava intelektualne svojine (TRIPS) i standardima Evropske unije. Najvažnije materijalne odredbe, koje regulišu intelektualnu svojinu u Srbiji, sadržane su u sledećim propisima:

- Zakon o žigovima (2020);
- Zakon o oznakama geografskog porekla (2010, izmenjen 2018);
- Zakon o autorskom i srodnim pravima (2009, izmenjen 2011, 2012, 2016. i 2019);
- Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna (2009, iz-

menjen 2015. i 2018);

- Zakon o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda (2013, izmenjen 2019);
- Zakon o patentima (2011, izmenjen 2017, 2018, 2019. i 2021);
- Zakon o zaštiti poslovne tajne (novi zakon iz 2021, koji je zamenio zakon iz 2011);
- Zakon o trgovini (2019).

Zakonom o žigovima se uređuje način sticanja i zaštita prava na znacima koji se koriste u prometu roba i usluga. Žig je definisan kao pravo kojim se štiti znak koji u prometu služi za razlikovanje robe, odnosno, usluga jednog fizičkog ili pravnog lica od iste ili slične robe, odnosno, usluga drugog fizičkog ili pravnog lica. Odredbe ovog zakona su u skladu sa Madridskim aranžmanom o međunarodnom registrovanju žigova i Protokolom uz Madridski aranžman.

Zakonom o oznakama geografskog porekla se uređuje način sticanja i pravna zaštita oznaka geografskog porekla (imena porekla i geografskih oznaka), prateći Lisabonski aranžman o zaštiti oznaka porekla i njihovom međunarodnom registrovanju.

Zakonom o autorskom i srodnim pravima se uređuju prava autora književnih, naučnih i umetničkih dela, kompjuterskih programa, kao i prava srodnih autorskom pravu: prava interpretatora, proizvođača fonograma, videograma, emisija i baza podataka, kao i prava „izdavača“ (prava prvih izdavača slobodnih dela i pravo izdavača štampanih izdanja).

Zakon o pravnoj zaštiti industrijskog dizajna reguliše način sticanja prava na spoljašnji izgled industrijskog ili zanatškog proizvoda (pod kojim se podrazumeva ukupan vizuelni utisak koji proizvod ostavlja na informisanog potrošača ili korisnika) i zaštitu tih prava.

Zakonom o zaštiti topografija poluprovodničkih proizvoda se uređuju predmet i uslovi zaštite topografija poluprovodničkih proizvoda, prava njihovih stvaralaca i način njihovog ostvarivanja, prava privrednih društava i drugih pravnih lica u kojima je topografija nastala, kao i ograničenja koja se tiču zaštite tih prava.

Zakonom o patentima se uređuje pravna zaštita pronalazaka iz oblasti tehnike, koji su novi, imaju inventivni nivo i industrijski su primenljivi.

Zakonom o zaštiti poslovne tajne se reguliše pravna zaštita informacija koje predstavljaju poslovnu tajnu (naročito finansijski, ekonomski, poslovni, naučni, tehnički, tehnološki i proizvodni podaci, studije, testovi, rezultati istraživanja, itd.).

Najzad, Zakonom o trgovini uređena su pitanja neloyalne konkurencije, uključujući i povredu neregistrovanih znakova koji se koriste za obeležavanje proizvoda.

Sprovođenje gore navedenih materijalnih zakona zavisi od nekoliko važnih zakona koji propisuju organizacione i proceduralne odredbe značajne za zaštitu prava intelektualne svojine i procesuiranje lica koja ta prava povređuju, od kojih su najznačajniji sledeći:

- Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa za borbu protiv visokotehnološkog kriminala (2005, izmenjen 2009. i 2023);
- Zakon o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine (2006, izmenjen 2009. i 2021);
- Krivični zakonik (2005, izmenjen 2009, 2012, 2013, 2014, 2016. i 2019);
- Carinski zakon (2010, izmenjen 2012, 2015, 2016, 2017,

2019, 2020, 2021. i 2022);

- Zakon o optičkim diskovima (2011);
- Zakon o posebnim ovlašćenjima državnih organa u oblasti intelektualne svojine (2006, izmenjen 2009, 2021).

Institucije koje se bave zaštitom prava intelektualne svojine su Zavod za zaštitu intelektualne svojine (u daljem tekstu: Zavod), kao i nadležna ministarstva i drugi državni organi (među kojima su najvažniji sudovi).

Funkcionisanje Uprave carina i Zavoda tokom pandemije bilo je omogućeno preko njihovih elektronskih portala. Međutim, postoje određena ograničenja. Na primer, inicijalni pristup portalu Uprave carina (INES), zahteva potpisivanje ugovora sa Upravom carina u fizičkom obliku. Pored toga, elektronski portal Zavoda ne omogućava potpunu digitalnu komunikaciju između nosilaca prava i ovog tela. Između ostalog, portal ne omogućava registrovanje promena za više žigova odjednom, iako Zakon o republičkim administrativnim taksama omogućava plaćanje umanjene takse.

Pored podnošenja zahteva u elektronskom obliku, Zavod traži i dokumentaciju u fizičkom obliku, kada je u pitanju ugovor o prenosu prava na žigu, kao i kada su u pitanju dokazi o postojanju prava prioriteta prilikom podnošenja prijave žiga.

POBOLJŠANJA

Od septembra 2018. godine Srbija je u obavezi prema EU da primenjuje iste standarde zaštite prava intelektualne svojine, kao i one koje propisuje EU. Ova obaveza je utvrđena Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i Ustavni sud Srbije je potvrdio da se ove odredbe neposredno primenjuju. U praksi, imajući u vidu da su zakoni uglavnom usaglašeni, to znači da bi sudovi i drugi državni organi trebalo da slede istu interpretaciju ovih pravila kao EUIPO i Suda pravde EU. Stanje u konkretnim oblastima biće predstavljeno dalje u tekstu.

Izmenama Zakona o patentima uvedena su preciznija pravila u oblasti inovacija nastalih tokom trajanja radnog odnosa. Poslednje izmene iz 2021. godine dodatno regulišu oblast sertifikata o dodatnoj zaštiti i malih patenata, odnose se na farmaceutsku industriju i uvedene su kako bi se povećala konkurentnost domaćih proizvođača lekova u odnosu na one iz Evropske unije.

Zakon o autorskom i srodnim pravima – formirana je radna grupa za pripremu nacrtu izmena i dopuna ovog Zakona. Akcenat je stavljen na povećanje transparentnosti rada organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava. U okviru aktivnosti koje se odnose na pristupanje Republike Srbije Evropskoj uniji, Zavod je rukovodio aktivnostima koje se odnose na pregovaračko poglavlje br. 7 – Pravo intelektualne svojine. Ovog puta posebna radna grupa za pripremu teksta Nacrta zakona o autorskom i srodnim pravima je radila na procesu usklađivanja sa Direktivom 2012/28/EU Evropskog parlamenta i Direktivom 2014/26/EU o organizacijama za kolektivno ostvarivanje autorskog i srodnih prava i multi-teritorijalnom licenciranju prava na muzičkim delima za onlajn upotrebu na unutrašnjem tržištu.

Međutim, ova radna grupa se bavi usklađivanjem ove oblasti sa EU direktivama koje su donete do 2019. godine. Sledi da će ostati neusklađena pitanja poput digitalne nastave i rudarenja podataka (eng. data mining), što će Srbiju učiniti manje konkurentnom u odnosu na države Evropske unije. Zakon je još uvek u postupku donošenja.

Zakon o žigovima uveo je sistem prigovora tokom postupka ispitivanja žiga. Ovo je delimično usporilo postupak registracije. Međutim, Zavod i dalje ispituje i apsolutne i relativne razloge za odbijanje. Još jedna promena je uvođenje principa međunarodnog iscrpljenja prava. Ovo onemogućava sprečavanje paralelnog uvoza putem žigova. Treba napomenuti da je uvođenje ovog principa Srbiju udaljilo od standarda EU. EU je usvojila regionalni princip iscrpljenja, što znači da prepoznaje spoljne granice svog tržišta kao relevantne. Stoga će ovaj deo zakona morati da se promeni još jednom pre nego što Srbija uđe u EU.

Zavod je u 2022. godini imao aktivnu ulogu u sprovođenju prava intelektualne svojine. Nakon što je u 2021. godini, u saradnji sa Danskim zavodom za patente i žigove, nastala kompjuterska platforma za razmenu informacija čiji je cilj da olakša saradnju državnih organa, pre svega carine i tržišne inspekcije, u njihovoj zajedničkoj borbi protiv piraterije i krivotvorenja.¹ Zavod je nastavio sa saradnjom na nivou EU. Tokom 2022. godine Zavod je u saradnji sa Evropskim zavodom za intelektualnu svojinu (EUIPO) preveo i u svoju Metodologiju postupanja u postupcima za priznanje žiga uključio principe zajedničke prakse pod nazivom CP4 – Obim zaštite crno belih znakova kao i princ-

ipe CP9 pod nazivom Distinktivnost trodimenzionalnih žigova (žig koji je sačinjen iz oblika) koji sadrže verbalne i/ili figurativne elemente kada oblik sam po sebi nije dovoljno distinktivan. Na ovaj način je nastavljena uspešna saradnja sa EUIPO-om u pogledu implementacije principa zajedničke prakse EU u oblasti žigova.

Tokom 2022. godine je GOS – organizacija za kolektivno ostvarivanje imovinskih prava interpretatora u oblasti dramskih, dramsko-muzičkih, kinematografskih i televizijskih dela – postala operativna.

U cilju širenja svesti o značaju intelektualne svojine, tokom 2023. godine Zavodu za intelektualnu svojinu podneta je ukupno 4461 nacionalna prijava (↑5.6%) u vezi sa zaštitom prava intelektualne svojine. Od tog broja 3957 prijave (↑4.7%) je podneto za priznanje prava industrijske svojine, i 504 prijave (↑13%) za deponovanje autorskih dela i predmeta srodnih prava. Rast u oblasti broja deponovanih autorskih dela je posledica poreskih olakšica koje su bazirane na licenciranju autorskih dela.

Izvršena su 442 inspeksijska nadzora. Privremeno je oduzeto 24 gr. zlata, 36 litara alkoholnog pića i 8.877 komada razne robe za koju se osnovano sumnja da povređuje pravo intelektualne svojine (struktura krivotvorene robe: tekstilni proizvodi, sportska oprema, odeća, obuća i dr., galanterija torbe, tašne). Usvojeno je 29 opštih zahteva.²

PREOSTALI PROBLEMI

Najznačajniji zakoni u ovoj oblasti izmenjeni su u prethodnih par godina. Međutim, postupak nije bio transparentan, što znači da stručna zajednica nije bila značajno uključena u izradu tekstova koji su stigli do Narodne skupštine.

Uprkos činjenici da odgovarajući propisi koji regulišu intelektualnu svojinu postoje u Srbiji već nekoliko godina, efikasnost u njihovom sprovođenju još uvek nije na zadovoljavajućem nivou. Državni organi su još uvek uzdržani kada je u pitanju primena standarda u odlučivanju, a imajući u vidu praksu po nekom pitanju koju su organi EU već uspostavili. Postoje pozitivne inicijative za borbu protiv falsifikata online. Ministarstvo trgovine ima vodeću ulogu i koordinira sva relevantna tela, poput jedinica za visokotehnološki kriminal i pružalaca poštanskih usluga. Međutim, tužiocima i policijskim jedinicama, koje se bave visokoteh-

1 Godišnji izveštaj Zavoda za 2021. godinu.

2 Informator o radu Ministarstva unutrašnjih poslova za 2024. godinu.

nološkim kriminalom, potrebno je više ljudskih i tehničkih resursa da bi bili produktivni u dovoljnoj meri. U tom smeru, trenutno se prikupljaju predlozi za izradu promena Zakona

o posebnim ovlašćenjima radi efikasne zaštite prava intelektualne svojine koji bi mogli da otklone ili ublaže neki od ovih problema.

PREPORUKE SAVETA

- Omogućiti potpunu digitalnu komunikaciju sa Upravom carina.
- Izmeniti Zakon o žigovima u smislu isključenja potrebe dostavljanja originalne dokumentacije kada se ona podnosi elektronski (primeru radi, originalnih primeraka prioriternih uverenja). Prilikom tih promena izvršiti promenu i odredbe koja reguliše iscrpljenje prava.
- Po uzoru na EUIPO-v portal, omogućiti veću transparentnost u online registru žigova, tako što će trećim licima biti vidljivo da li su u nekom predmetu podneti prigovori ili zahtevi za prestankom važenja određenog žiga.
- Visokotehnološki kriminal:
 - Državni organi bi trebalo da povećaju napore u borbi protiv povrede autorskih prava na internetu, posebno u odnosu na softversku, muzičku i filmsku industriju.
 - Vlada treba da obezbedi više resursa za sudove, tužilaštva i policijske jedinice, koje se bave visokotehnološkim kriminalom.
 - Trebalo bi usvojiti nove izmene Zakona o autorskom i srodnim pravima u pogledu televizijskog prenosa i retransmisije, u skladu sa izmenama EU SatCab direktive, usvojene 2019. godine.
 - Potrebne su izmene Zakona o krivičnom postupku, kao i povezanih procesnih zakona, kako bi se uneli efikasniji instrumenti za borbu protiv visokotehnološkog kriminala.